

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jacobi Sadoleti Card. Et Episcopi Carpentoractensis Viri
Disertissimi, Opera quæ exstant omnia**

Sadoleto, Jacopo

[Francofurti], 1607

Iacobi Sadoleti S.R.E. Card. Epistolarvm Liber XIII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69244](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69244)

hinc, sed posteritatis etiam & generis, horum mortalium & ter-
 reorum bonorum possit comparari. Sed de his satis. Fac mi Mar-
 celli humanissime vt valeas, nosq; tui amantissimos vt diligas.
 Vale. Cap. 17. Calend. April. M.D.XLI.

**IACOBI SADOLETI S. R. E.
 CARD. EPISTOLARVM LI-
 ber XIII. Epist. I.**

IAC. SADOLETVS S. R. E. CARDIN.

Iam Maria Mentio S. R. E. Cardinali, S. P. D.

DVENTVS huc Poli amplissimi collega nostri, &
 magnum mihi dolorem attulit, vt tu quoq; futurum
 videras, & non minorem etiam voluptatem videre e-
 nim hominem amicissimum vtriq; nostrum, summa
 in vniuersitate, summa temperantia, modestia, sanctitate vitæ præ-
 ceptum, sanctè iucundissimum mihi fuit. Eundem autem videre tot
 appetuum iniuriis, atq; alienæ impietatis & crudelitatis scelere,
 in raras, & tam graues coniectum calamitates, certè nõ medio-
 ceter mihi molestum accidit: cum præsertim non amici solum
 in eo incommoda, sed Christianæ etiam Reip. vulnera, vno & eo-
 dem tempore, dolere & miserari cogerer. Atq; ipse quidem, quo
 animi robore, & qua erga Deum pietate munitus est, ferebat res
 aduersas fortriter atq; constanter. Ego verò qui nequaquam simili
 virtute præditus sum, cum me afflictarem in eius acerbis casibus,
 illo ipso consolatore subleuatus sum, cui me afferre solatiũ ma-
 gis oportebat. Atq; is vnũ diem apud me cum fuisset, ita à me
 discit, vt præter pristinam meam de illo opinionem, nouam et-
 iam admirationem suæ spectatillimæ virtutis in animo meo re-
 linqueret. Sed quo mea tamen in eius aduentu lætitia foret vbe-
 rior, tuè lauisimæ & mihi iucundissimæ literæ fecerunt: quas
 cum auidè legerem sic familiariter scripras, ita mihi Deum propi-
 tium esse opto, vt omnes meos sensus in timos incredibilis que-
 dam voluptas perterritabat. Videbar enim mihi tecum tunc esse,
 & in tuo illo familiari vultu requiescere: cuius si mihi præsentis
 facultatem fortuna tribuerit, erede mihi eos exigam fructus, qui
 nascro quo pacto olim à me prætermisi sunt, cum tua ista dulcis
 inuicibilis natura nondum se mihi totam patefecisset. Illud nol-
 lem, quod in Epistola tua mihi nimis magnum imponis onus in-
 terrogij & testimonij tui. Et si verum audire vis, is mihi visus est in
 tua simplici, & aperta scribendi comitate, quasi quidam nauus
 inuenirent: quod à nostris familiaribus epistolis abesse debet.
 Nam si de eo, in quo me laudas, respondendum à me tibi sit,

X 5 nihil

nihil ego video esse in me, quod non idem in te multò sit
stantius. Alia præterea multa tibi egregia adsunt, quæ ego
memoraturus impræsentia non sum nec commissurus, ut in
te genere scribendi abstinere cupio, in id ipse genus incido.
Quare agamus inter nos, ut ceppimus, cum liberè, tum au-
ter: ad quod (ut mihi intelligere videor) uterque nostrum ma-
ra propensius est, quamquam aguntur a te omnia venustius. Et
meum in Italiam reditum, nisi Pontifex isthuc, aut ad concili-
venit, usque in mensẽ Septembrem differre cogito. Deque
re dedi ad summum Pontificem literas. Hic non delino & lego
& scribere: quid effecturus operis sum, nescio: meditor certe
clara. Sed non ut volumus (inquitur) verum ut quimus. Quæ
quid egero, viar tuo quoque iudicio. Tu ut valeas mihi Ma-
suanissime atque amplissime, totumque me tibi addicere
persuasum tibi habeas, amoremque istum tuum erga me
perpetuum conferues, te etiam atque etiam rogo. X. Calend-
prilis, M. D. XXXIX. Carpent.

II.

IACOB. SADOLET. CARDINALIS

Nicolao Rodulpho Cardinali, S. P. D.

NON putare, me, quòd ad te adhuc nil scripsissem, cum
memorem factum esse: non sic virtus tua nec mea natura
postulat. Nostra autem inter nos vetus necessitudo cum sum-
ma erga te obleruancia coniuncta, etiam illud erigit, ut con-
te cum præsens, tum absens, præcipuo quodam officio & inspi-
benevolentia: quòd facturus semper sum, abs teque vicissim po-
to, ut quem mihi amorem tuum multis in rebus præstitisti, con-
dem pro tua præstanti humanitate conferues: meque absente
omnibus rebus, quibus fuerit opus, defendas & tueare. Epi-
quid usù venerit, quo tui patrociniũ mihi sit expectandum,
confugiam ad te, nisi tibi id molestum futurum sit: non propter
naturam quidem, sed propter occupationes tuas. Nam illa se-
per in te plenissima humanitatis fuit. Occupationes vero ubi
eiunt interdum, ut non sit nouis curis & cogitationibus locum.
Sed tamen in tuis assiduis studiis, procurationeque Reip. non
hil mihi loci vacare in tuo animo vehementissimè cupio: quod
mihi receptus ubi ad tuam fidem confugiendum erit: quod po-
test in dies singulos contingere. Non sum oblitus, nec vero
quam obliuiscar, quibus me officis & benevolentia signifi-
cibus profecutus fueris, cum proximè Romam ventis: quo quidem
tempore non prius penè pedem in Vrbe, quam in tuis beneficiis
posui. Cura enim potissimum ac diligentia tua domũ egregia

hanc tam arque ornata[m] ipso meo in ingressu statim sum natus. Quanta bonitas ac liberalitas altius mihi tum hæsit, quam ut facile sit verbis explicare. Non enim ego is sum qui meum modum magis, quam ipsius commodi autorem amem. Fontem enim beneficiorum magis specto, quam ipsa beneficia: qui quidem bonus amor est. Eundem igitur in me animum tuum si contemneris, Rodulphe humanissime, gratissimo omnium & optatissimo beneficio me affeceris. Sed ne multis, totum me tibi & tuae fidei benevolentia[m] que dedo, atque commendo. Vale Idib. Ianuar. 179. Carpent.

III.

IAC. SADOLET. S.R.E. CARDIN. NICOLAO Rodulpho Cardinali, S.P.D.

Nos oblivione mutuae benevolentia[m] nostrae, rarius ad te detraheras, quam forsitan usus veteris nostrae coniunctionis potest. Sed pudore quodam id fit potius: quod vereor, ne tuis gratiis curis in tempestivus obstrepam. Nam mihi quidem otium est (ut taceam) ableni a negotiis publicis: si tamen in tantis calamitatibus Reip. otium cuiquam aliquid esse potest. Sed tamen ex gratias voluntate non dependent actiones meae, quas ipse mihi ad meum arbitrium comparo. Itaque mihi ad scribendum tempus suppeditat, & soleo ego amicos libenter salutare literis. Sed ea (ut dixi) ratione deterreor, quod metuo, ne occupationibus illorum molestus inveniatur: tuisque praesertim, qui publicis negotiis primata curam tua & domestica addidisti. Non enim tu, ubi a senatu dimissus es, refers te continud in otium, aut ullam partem temporis deducas & cessationi das: sed Reipub. curas, illa domi praecleara arum optimarum studia excipiunt, in quibus aetatem tuam recte collocandam putasti. Est autem hoc tempore non modò prudentis hoc consilium, verum etiam vnicum propemodum & solum salutare: parate sibi quaeque domi ad bene beateque vivendum copias. Cum enim videamus quandò labantur in deterius quotidie rationes publicae, cur non domesticis bonis nos ipsos muniamus? quorum bonorum (ut tu optime nosti) caput omnium est, ceterarum quidem liberalium artium, tum Christianae imprimis Theologiae scientia. Quanquam vos quoque arbitror, sub sapientissimo Pontifice aliquid isthuc opis atque auxilii cadenti Reip. esse reperiuros. Equidem qui laetis rebus, & ex sententia fluentibus, à strepitu Urbis & curae ab honoribus & pompis aequo animo abstinuerit: si quid durius increpuerit (quod quidem Deus omen in barbaros hostes cõuertat) promptissimè accurram: nec tam ut peris, nisi consilio vos iuvenem, (istud enim in me exiguum sanè, & parvi

parui admodum momenti est) quam vt pietati meae erga
satisfaciam. Sed vt ad id quod primo proposueram reuertar
pio maiorem in modum, doctissime humanissimeque Rodolphi
vt me, siue loquentem tecum per literas, siue etiam tacente
manere tamen semper in eodem amore & obseruantia erga
tibi plane persuasum habeas. Vale. Carpent. VII. Calend. Decem.
M.D.XLI.

IV.

IAC. SADOLETYS CARDIN. IOANNI SADOLETO
uiato, Cardin. S.P.D.

NE me forte putes tui oblitum esse, & quoniam de glori
brum, quem tuo nomine scribendam susceperam, non
persequutus, in alias me curas & cogitationes remotas a
amicitię memoria aduersum esse accipe argumentum multo gra
uius, (vt ego arbitror) & vtriusque nostrum personę accommo
datus: quod ego de Exstructione catholicae ecclesie exortus
tuoque id nomini dicavi, vt quoquo modo possem, tuis erga
meritis gratiam aliquam referrem. Huius ego operis duos iam
bros confeci: sed cum prior liber aliquanto videretur esse limat
or, non duxi procrastinandum, quin mitterem eum ad te, vt
spicere primo quoque tempore posses. Salutate amplissime, quam
in intimis meis sensibus fortiter inhaereres. Videbantur duo ad
huc restare libri, quos vt absolueram atque perferam, maxime
dem mihi cura est. Sed omnino magnitudine rerum impeditur
vis ingenii nostra: etsi animo quidem sumus alacres, sed
piis hand ita firmi. Est autem quod Deo habeatur a nobis gratia,
quod hoc otium, quod oblatum fuit nobis quasi fortuito, ita
expetendum, vt nobis diuina quadam sorte donatum fuisse
deatur: quo in hisce curis, & spediidissimis (vt ego iudico) animi
mentisque agitationibus, traducere tempus possemus. Quae
quam non desunt in hac quoque licet exigua mese ecclesie
diocesanae procuracione, occasiones honestissimae, quae veritate
prudentiamque requirant: quam vti nam nos prestare sic poss
amus, vt ea & saepe a nobis, & vehementer exquiratur. Sed tam
cum illam animi iucunditatem, quae ex recte factis suauiter
percipitur, praecipue nobis propositam habeamus, Deo bonis
scribitur) mentibus occurrente: nihil est quod non illius op
auxilio freti, in nostro munere obeundo, & inspicere posse, & g
re confidamus. Quod ad studia bonarum artium pertinet, qu
do quidem nec mihi in otio consenscendi consilium est, & nihil
nunc praestantius propositum est quod agamus, potes existimare,
Salutate, me & diurnis & nocturnis lucubrationibus ac vigiliis

aliam operam daratum esse, quo laboranti Christianae Rep. non subsidium per me repugnantibus temporibus, ac subueniendi tamen cupiditas, & boni sacerdotis officium praesto esse videtur. In quo duplicem assequar fructum. Nam & religioni praestabo pietatem quam debeo, & multorum à me insignium praestantiumque virorum, quorum mihi & virtus & dignitas est condonem ac memoria literis mandabitur. Verum haec posterius. Illud te rogo, vt cum liber factus apud te fuisse videbitur, Romam postulatam ad Contarentum nostrum remittas ad quem ego hac de te scribo, vt tibi quoque tanti viri gravitate & scientia, & eorum quas ille adhibuerit iudicio, diutius pependi & omni ex parte exciri diligenter possit. Quando quidem quae de religione scripta sunt, non erratis solum, sed etiam omni vel minima errorum suspitione carere debent. In quo nos libenter doctorum hominum iudicia reprehensionesque subire semper parati sumus. Te valebis optime Salutate, & nos quod facis diliges. Carpent. V. Idus Decemb. M.D. XXXIX.

V.

IAC SADOLETVS CARDINALIS ALEXANDRO Caesarino Card. S.P.D.

Non sum ausus dare ad te antehac quicquam literarum, quod cum res non esset vlla digna quae scriberetur, inanem sermonem literarum tibi iniucundum fore putavi. Etsi me quidem ad scribendum sepius stimulabat cum mea insignis erga te observantia, simul & benevolentia: tum illud iudicium quod ego de tuis eximii virtutibus praclarum iam pridem feci: posteaquam cognoscerem corrupti in senatu tuis audiendis notandisque sententiis, quae tua essent Christiana Rep. mens, quam rectus sensus: vt prudens, & praecautus explicandis, ex tuo ore manaret oratio. Verum, vt cum, verius occupationem & gravitatem tuam, nihil adhuc ad te scripsi. Nunc cum & magna res mea agatur, (siquidem nihil mihi ad huc populis qui in fide mea sunt, esse disunctum potest) & in tua non solum autoritate & gratia, quam ego permagni facio, verum humanitate etiam & bonitate, magnam mihi spem habeam propositam, ea consequendi, quae huic provinciae salutaria esse possint: constitui scribere ad te, & tibi vel imprimis eorum populorum meorum commendare: omni te animi studio deprecans, vt quamquam mea erga te merita nulla admodum sint, tamen ex te equidem permulta esse, quo meum erga te studium atque animum cognoscere potuisses: tu tamen nobilitate & libertate naturae tuae adductus, suscipias horum patrociniū populorum: atque in eis rebus obtinendis, quas ipsi iustas honestas que

que petierint, factorem illis & patronum apud summum Pontificem præbeas. In quo non mihi solum rem gratissimam feceris, hancque tibi gentem in perpetuum obligaris: sed consilium iam officio & dignitati tuæ. Nam & nobilitatis est, plurimos homines beneficiis comprehendere: & horum populorum in ista sanctam apostolicam sedem ea est fides, tam insignis constantiaque obedientia, ut non videam qui illis in hoc genere viciniorum fidelitatis pares habendi sint. Itaque quicquid illis datur, illi diu apostolica & ecclesiastica auctoritati datur. Quapropter optatur etiam atque etiam fidei, benignitati sapientiaque commendo. Quid postulent, & quas querimonias deferant, ipsi te legatum & suarum rerum actorem edocebunt. Nec tam exoptiore malo prementur, quam Iudeorum, qui, incredibile est quantum & quam variis hanc totam provinciam damnis innoxiam afficiant. Quos ita ferre, vel ita fouere potius, non solum plebibus perniciosum est: sed nomini etiam nostro apud transalpinas nationes turpe. Verum tu hæc melius pro tua summa pietate considerabis. Ego pro officio meo, & quod hos populos verè paterna charitate complector, tantum capio de communi & rebus eorum omnibus curam, ut maiorem certe de meo capere non possim. Quo etiam minus tuum, erga me hoc beneficium futurum est, quam si pro meo ipso aliquid laborasses: cum horum hominum susceperis defensionem, quorū mihi salus & tranquillitas in intimo corde penitus infixæ est. De hæc eadem te debet sacrum collegium nostrum literas: quas tecum iussi antea communicari, ut cum iudicasses reddendas, tum redderentur. Vnde amplissime Cæsarine, & mei absentis tibi; deditissimi, res ut precipue decet nobilitatem) tibi habe commendatas. Iterum & Carpus Vale. Carpent. Pridie Non. Octob. M.D.XXXIX.

VI.

IACOB. SADOLET. CARDIN. ALEXAND.
avo Casarino Card. S.P.D.

Qua virtute, qua auctoritate & constantia, causam horum populorum in Vrbe tutatus esses, fuerat mihi quidem a meo scriptum, in primis; a Carolo Gualteruccio, qui & mihi amabilissimus est, & tuæ amplitudinis (ut multis ex rebus cognoui) illustrissimus. Sed nouissime legatus provincie huc reuertens, peritius omnia & certius explanauit: idem que demonstrauit. Cuius suis, quod vetera iura & beneficia Romanorum Pontificum, quæ huic nationi, pro singulari eius erga istam sanctam sedem, & obedientia sæpius concessa, tributaque sunt, noua Pontificis approbatione firmata fuerint: tua id potissimum auctoritate

te gratia fuisse effectum. Quam legati orationem commemorationemque maximi abs te accepti beneficii, summa ab his populis laus & summa benevolentia consecuta est. Itaque nomen hoc tuum in magna nunc gratia & gloria est. Nos autem cogitabimus, ut primum esset messis facta, conuocare totius provinciae consilium, facereque omnes, earum rerum, quæ in Vrbe essent gestæ, participes. Quod cum fiet, si bene ego horum hominum animos perspectos habeo, non commissuros puto, ut in ingratos tantum tuum donum collatum esse videatur. Nec tamen vitia progredientur, quam ut de fructibus provinciae aliquid in Urbem mittant, quod patronis & defensoribus suis optatum suum animum possint declarare. Sed hæc quæ alienæ potestatis sunt, parcius a me sunt prædicanda. Quod autem prope ad me ipsum pertinet, cum intelligam, te in hoc patrocinio populis meis præstando, magnam honoris mei habuisse rationem & ad tuam præstantem beneficamque naturam aliquid momenti & ponderis addidisse eam benevolentiam qua me prosequeremur equidem, sed non inuicem apta verba, quibus tibi agere meritas gratias. Sed tamen quas oratione exponere non possum, te tibi aliquando rebus ipsis referam, omni amore, fide, studio, diligentiaque curabo. Quapropter hoc officium in temporibus aliis magis commodum tibi ciamus. Ego, quod semper maximo opere optavi, posteaquam sum tua bonitate consecutus, ut in hanc tuam clientelam que reciperer: te rogo atque oro Cæsariæ præstantissime, ut eodem erga me animo esse perseveres. Principia mei absentis tuendi, atque fovendi, à tua nunc libera voluntate profecta sunt: fuerunt enim tota humanitatis & liberalitatis tuae. Nunc legem tibi ipse benignitatis constantiaque talibus quæ quidem lege summi viri, & nobiles, & magnitudine animi præcellentes, libenter astringi solent. Quorum tu similis & par, cum hoc genere virtutis atque officii nemini futurus es feceris: ut qui se tibi semel addixerunt, eos tu semper tua gratia & cunctis que protegas. Ego quæ mecum erunt partes, operam affidui dabo, ut neque de tua erga me benevolentia, neque de mea in te obedientia rubore vnquam vilo afficiare. Vale. Carpentor. *Id. Non. Iulij, 1540.*

VII.

IAC. SADOLETYS S.R.E. CARD. IACO-
bo Symoneta Cardinali, S.P.D.

ACCEPTAS literas tuas, datas XVIII. Calen. Septemb. cum te Vincentis id temporis esses: quibus summa cum mea voluptate, non semel, neque bis, sed sepius lectis, in mentem mihi venit cogitare,

gitare, quid tu tibi tandem appetens, cum multarum iam
 tiarum gloria laudeque flores, nostras etiam artes nobili-
 ptum veneris: in quibus nos, qui etatem in illis consumpsimus,
 damus iam necesse est tuorum scriptorum vbertati & elegan-
 Ita enim scriptae literae tuae grauitate, ita ornatè, ita copiose
 vt non quae in iuriconsulto, sed quae in summo requiritur
 re copia facultasque dicendi, ea in te omnis inest. Sed pro-
 verum est quod dicitur, qui egregio ingenio sit praeditus, cum
 omnes artes, omnia disciplinarum genera, facilem aditu
 tumque habere. Quod tibi doctissime Symoneta contigit
 inter iuriconsultos nostrae aetatis habere omnium iudicio
 fultissimus: non contentus vna laude, vt ceteris quoque in
 ingenius & liberalibus emineres, studio tibi omni esse elabo-
 dum putasti. Verum mittamus haec quae satis sibi ipsa per
 testimonium, meo vt testimonio nihil indigeant. Ad illam
 eximiam praestantemque humanitatem conuortor. Tantum
 quales, amori tuo erga me indulgere potuisti, vt eis me laudat
 afficeret, quae longè iustius conueniunt in te, quam in ipsum
 Etsi ego quidem illa legens, quae tu mihi in tuis literis tribu-
 gaudio quodam afficiebar penè singulari. Non ea quidem iam
 cognoscens, sed de tua in me tam insigni beneuolentia multo
 gratulans. Quanquam eo quidem me esse animo non iudico
 erga Remp. quo tu praedicas. Sed multa nimirum me deficiunt
 illi possim & vtilitati esse, & ornamento, quae ego à te petam, si
 vus fuerit: teque ducem mihi & autorem rectorum consilia
 tam in ipso senatu, quam in ceteris rebus propolium habeo
 De oratione mea sic volo te existimare monita mihi omnia
 de tua placuisse, sed accidit casus sanè mihi molestus: vt in
 motu rerum, cum Roma migrandum nobis esset, iterque Nucer-
 versus ingrediendum, schedula illa deperierit, in qua amota-
 nes tuae perscriptae erant, cum saluas tamen literas tuas mecum
 extulissim. Quare postea orationem meam relegens, quantum
 consequi memoria potui, correxi ea omnia quae tu minus proba-
 ras. Si quid fortè à me tum obliuione praetermissum est, si quid
 edenda erit oratio, iterum ad te meam lucubratiunculam mit-
 tam, vt de integro abs te corrigatur. Eius ego orationis vnum
 exemplum adhuc in Germaniam misi, ad Georgium Duces
 Saxoniae: sapientem & pium Principem: nullo meo interprete
 mine, magno opere rogans, vt ea contineatur domi, euacuata
 suo ad me omni iudicio perscripterit. Alterum cogitabam Prae-
 uium mittere ad meos familiares doctissimos homines: Inuen-
 to tamen, & sine inscriptione: vt (qui meus est mos) amicum
 iudicis mea scripta submitterem. Sed de his quoque satis Tella-
 mam incolumem peruenisse, nondum quidem mihi erat
 tui

raudet tam en confidebam, te iam venisse: itineris tui rationem
 deraui mecum ipse supplicans, quomodo ea à te in literis tuis
 impetret. Sum tamen in aliqua animi sollicitudine, & cura: quo-
 al certo cogitauero, ubi sis, & num rectè valeas: quod mihi pro-
 fectò maxime (vt debet) cura est. Ego in his locis hyemem hanc
 commorabor, cum fronte mea, tum tuo etiam amantissimo con-
 silio adductus. Sed cum Farnesius summi Pontificis verbis atque
 iussu, me per literas euocaret, ad quas ego me excusans respondi:
 te vehementer rogo, vt causam meam apud Pontificem agas, me-
 amque hęc mansionem tranquillam & liberam, ad diem vsque
 cocillius, pias mihi auctoritate praestes & tueare. Vale. Carpentora-
 dii. VI. Cal. Nouemb. M.D. XXXVIII.

VIII.

IACOB. SADOLET. S. R. E. CARD. IACO-
 bo Simoneta Card. S. P. D.

TERTISSIMAM mihi literę tuę. Tacundissime solūm? immò et
 animi solertes. Quod enim te saluum mihi & sospitem nuncia-
 runt, per eas mihi quoque incolumitas est restituta: de qua re, &
 tibi gratulor, & mihi gaudeo: Deumque supplex oro, vt te in o-
 ptimo statu diutissime valere iubeat. In his quod tuam mihi opem
 & benevolentiam pararam semper ostendis, iamdiu est cum
 ego te iudico, neminem me habere neque amicum nec patre-
 num, ad quem fidentius omni meo in negotio, quam ad te i-
 psam conuigere possim. Quanquam facis tu quidem scetus, quam
 carere omnes. Alii enim prius pollicentur, quam quicquam pra-
 fectura beneficia liberalisq; natura bene mereri ante incipit,
 dicunt etiam verbis benignitatis officia prosequitur. Sed hæc &
 mihi dicta sunt, & suis dicuntur locis. Curam quam adhi-
 bes in consulendo, laudo atque probo, teq; vehementer hor-
 tor, vt nullum tibi studium sit salutis tua potius: quæ ipsa quo-
 que nobis tui amantissimis communis tecum est: & in ea tamen
 est honoris officiorumque omnium. Signandorum libel-
 lorumq; signandorumq; iudiciorum, quod vltro tibi à Pontifice
 Maximo delatum sit, non ego miror in hoc factum optimi Pon-
 tificis cuncta facere, si suę sapientię constare voluit, fuit neces-
 se. Quis enim te peritior in eo munere sustinendo? quis iustior?
 quis misericorsior? Nec tuo commodo gaudeo, res enim plena
 est sollicitudinis & laboris: sed communi hominum utilitati &
 communitati gratulor. Ad eum enim hominem ea collata est
 potestas, qui & sciat, & velit ius vnicuique suum tribuere. Quare
 te quidem eadem & integritate, & prudentia hoc munus tracta-
 re qua carera solitus es. Sed mihi accidit peropportune, vt quod

Z facta.

facturus fueram omnino, nunc propensius faciam: quando de
 amicitia, & pfo æquitatis patrocinio, quod tibi cum semper
 rea, tum nunc maximè susceptum est, (siquidem factus es magis
 ster æquitatis, qui eras antea fautor) confido fore, vt me in
 populi facilius & melius, quæcunque equa postularint, esse
 quantur. Quos notum tibi esse arbitror, quanta beneuolentia
 quo amoris studio, iam inde ab initio, cum Dei voluntate
 fidei & curæ concrediti fuerunt, amplexus sim: verè vt parentem
 in liberos charitati mea in illos beneuolentia non cedat. Ho-
 go nonnullis incommodis publicè oppressi, maximeq; iniqui-
 te & perfidia vexati Iudæorum: quos nimium multis istinc
 rib. priuilegijsq; insolentes, eorum calida crudelisq; auaritia
 hominum generi perniciosos reddit: mittunt legatum ad vobis
 à summoque Pontifice, & à sede apostolica remedia suis
 dis vulnerib. querunt. Quos ego tibi quibus verbis commendo
 nescio: cum illud te scire velim, multò plus, in eos si benefi-
 tua contuleris & si eorum causâ vt cognoscas & defendas
 ris adductus, quàm si in me ipsùm eadem contulisses, me tibi
 uinctum, obligatumq; futurum: quàmquam fortasse non est
 uæ iam in me obligationi locus. Sed tamen sic habeo. Ex om-
 bus tuis in me meritis, quæ plurima sunt, hoc me vel imprimis
 magnum existimaturum. De rebus suis ipsi te edocebunt, nec
 ita manente, tua imprimis ope auxilioque nitentur. Eos
 tuæ iustitiæ fideique commendo. Dedi etiam ad sacrum colle-
 gium nostrum super hac re literas: quas tu leges & perpendes.
 tuo omnia arbitrio sapientiaque moderabere. Polus amplissimè
 vit, certe in credibili quadam virtute animi & sanctitate
 stans, totus tibi deditus est, plurimamque tibi reddit salutem.
 Is in viam se daturus est hodie, aut cras, vt proficiatur ad
 cuius ego abeuntis desiderium non sine magna molestia per-
 uiam. Vale, & me, quod facis, dilige. Carpentoracii, V. Calend. Oc-
 tobr. M. D. XXXIX.

IX.

IACOB. SADOLET. S. R. E. CARDINAL.

Francisco Turnonio Cardinali, S. P. D.

PRIMUM tibi ago maximas (vti debeo) gratias, quod tua opera
 & autoritate est factum, vt nos hic qui hybernis milite præ-
 uissimè pressi eramus, Regis clementia & benignitate lenirentur.
 Quod tuum in meos hosce populos beneficium hoc mihi occu-
 dit gratius, quam si in me ipsùm propriè collatū fuisset, quod plus
 apud me ratio officij valet, quam commodi. Certè enim nihil est
 homini optandum, quod ego malim meum esse, quam eorū esse
 me

pietatis & custodire ab ipso Deo crediti & commendati sunt. Sed grati animi nostri erga te declarandi alius dabitur locus. Maxima tibi occasio ut eandem tuam humanitatem requiram, quam erga me propensam sepe iam expertus sum. Albertus Pignus, cuius tibi quoque nomen propter virtutis & doctrinae excellentiam auditum esse arbitror, istuc venit, aditurus Regem auctoritate de causis. Hunc ego tunc fidei humanitatiq; diligentissime commendo. Amo enim hominem, idq; maiorem in modum. Nec solummodo, verum etiam admiro. Facile enim intelligo, id quae mirabiliter non dubito confirmare, eorum qui ex ceteris nationibus doctrinae & litterarum nomine ad cognitionem meam perueniunt, neminem neq; doctiorem, neq; variis scientiis instructiorem, neque ornatiorem, quam hunc, mihi notum fuisse. Accedat Theologiae scientiam, qua mirabiliter est praeditus, ad eum conuenit, qui maxime sancti & salutare populo Christiano. Semper enim fidem catholicam, & ecclesiam Romanam nostram sacri & inuicta propugnacione, pluribus egregiis voluminibus effudit: ut hoc quidem nomine nosse illi esse plurimum debeat. Quocirca cum ita se habeat res, tuaque tibi huiusmodi homines propensa semper & benefica exiterit voluntas, ut amplissime Turoni, & omnibus precibus rogo, ut hominem in fidem & patrocinium tuum receptum, tua apud Regem gratia, quae maxima est, foueas & tueare: atq; ad eam benignitatem, quam tua sponte illi esse praestiturus, aliquid quoque praerogativa causa addas, quo mihi facere nihil gratius potes. Illud tibi confirmo, si hominem hunc humanitate tua & liberalitate tua complexus: maximam gratiam ab omnibus iis, qui virtutem optumis artibus dediti sunt, in iurum te esse. Val. Capponerata, Idib. Nouemb. M.D.XLI.

X.

IAC. SADOLETVS S.R.E. CARDIN. AM-
 brofio Catharino Polito, S.P.D.

Non potui perferre diutius desiderium tui, quin sciscitarem, curae per litteras, quid ageres rerum, quomodoque valeres: quod tamen aequius fuerat me cognoscere ex tuis literis: tuaque in illis erga me benevolentiae habere testimonium: nec tamen meo me totum tibi ex animo affluxisse. Etsi enim habes patronum cuiusmodi, pra cuius ingenio, virtute, elegantia, nos tibi fortè habere visamur: tamen ut ille praestantia & grauitate dignitateque superbum te aduersum nos reddere potuit: sic humanitatem & comitate, qua singulari est praeditus, docere te debuit, non esse absentium amicorum memoriam deponendam. Sed

Z 2 iam

iam serio, mi Catharine: cupio vehementer audire quid agas. In studiis te esse arbitror: quod enim iam aliud tibi est negotium? Veruntamen si mihi aliquando indicasses, quae tibi opera essent in manibus, valde mihi rem gratam mediisfidius fecisses. Ego hinc quanquam familiaribus curis grauius implicatus, quam multa necesse habeo extricare, quae antea contraxi: tamen scribendi & elucubrandi curam non defero: volumenque contentum quod si Deo bene iuuante ex sententia processerit, non nihil esse arbitrabor esse actum: Habeo autem propositum argumentum, ut tu scias, de ordinibus & constructione catholicae ecclesiae reliqua iam tu nosti. Magna res est, meisque viribus longepositor: sed tamen quoniam semel suscepta est, non est per ignauitiam abicienda. In tanta re vtriusque operis & consilio tuo cum opus fuerit. Nunc volui te fieri participem consilii mei, ut videres & animaduerteres, me ne in otio quidem otiosum esse posse. Otium potest esse vbi Roma non est. Sed haec haecenus. Tu ut me diligas, quousque admodum quidem soles, valetudinemque tuam diligenter teneas, id te etiam atque etiam peto. Vale. Carpent. V. Idibus Decembris. M.D.XXXVIII.

XI.

IACOB. SADOLET. S. R. E. CARDIN. AM-
brofio Catharino Polito, S. P. D.

MAXIMA mea cum voluptate cum accepi librum, quem ad me de peccato originis misisti: in quo ut in inscriptione tituli que indicant, sunt & alia praecleara multa. Sed huius loci placet cognoscendi summa quidem cupiditate sum affectus. Itaque quanquam solennibus occupatisque diebus (hodie enim dominicae mortis memoria recolitur) tamen cum hac pauca scriberem ad te ante lucem, iam bonam partem disputationis tuae, notam legeram quidem, quam eram helluatus. Tantam titulus ipse in me legendi cupiditatem excitat, cum tuam praesertim laudationem scriptoris autoritas & doctrina mihi magnopere commendaret: & sancta omnia mirabiliter placebant. Sed ego ad aliam accuratorem & attentorem lectionem me referuo. Quod tamen haecenus perlectum mihi est, & subtiliter & perdocte mihi videtur scriptum. Tu quod facis, ut perpetuo facere possis, Deum immortalem quaeso, ut te diu nobis incolumem conferuat: multa enim profecto tuo isto singulari ingenio, quae in obscuritate diu iacuerunt, poterunt illustrari. Vale.

& nos dilige. Carp. XXV. Apr.

1541.

IAC.

XII.

IAC. SADOLET. S. R. E. CARDIN.
 Ambrōſio Catharino Polito. S. P. D.

Ad litteras tuas plenissimas amoris: quibus à me petis, et de tuo libro, quem de originali peccato edidisti, & quem per te meum maxima mea cum voluptate, impeditis diebus, me quasi deuo calle ad te scripseram, proferam tandem quid sentiam de sensum meum tibi explicem. Addisq; humanissime, quod mihi, quod minus mihi placeat, te mihi aut ratione, aut benevolentia satisfacturum. In quo agnosco equidem acquiescentem tuam. Sed non est de hoc controversia, quid minus te tuis scriptis placeat, aut fecus: cum omnia mihi tua placeant, siue ingenium in illis, siue in dicendo lepos & copia, siue tractata, quas tractas, enodatio subtilitasq; pendatur. Illud tibi, quod tibi à me indicandum esse puto, cum perlegissem libellum tuum, nihil quidem mihi esse, tuam opinionem, & sententiam edidisti, precieque non posse: tanta est vis in argumentis, tantum de meo necesse se aptus rationum contextus, tantum acuminis & probilitatis in dicendo. Sed ut solent qui victi sunt, habere eodem constitutum corpus, & ad eius nutum necessaridò paratum motus constrinxerit: quosdam tamen motus inchoatos & impetibus consuem corporis sibi retinere, quibus frustra & inane utantur: sic mihi, cum mea mens & cogitatio tuis argumentis capta & colligata esset, restabat tamen adhuc in animo ratio quæ dubitationis & scrupuli. Itaque cum tuum librum huiusmodi legissem, ad tertiam eiusdem lectionem me parabam, ut alibi postea liquidius totum animi mei sensum cogitatum exponerem. Sed scito hac mutatione rerum, quæ incidit in hunc meo negotio superiore vita functo, nouoque suscepto, tantum multum libellus & negotij contractum esse, ut non modò legendi, aut tractandi, sed ne consistendi quidem villo certo in loco fuerit potestas. Cogor enim hominum quietissimus, meorum inordinatæ popularum causa, hoc est, eorum qui meæ fidei & curæ commissa sunt, non mediocriter arumnas & sollicitudines capere. Quod si aut mihi dabitur otium, aut tu fortè aliquando in has negotias te contuleris, aut scriptis inter nos, aut coràm communitatis ea quæ de hoc ipso originali peccato, vel dubitanda nobis, vel comprobanda videbuntur. Nunc tibi hoc signifieo & precor: nec tuo mihi libello doctius aut ingeniosius quicquam, nec argumento quod tractas difficilius videri possit: & superfluum est huiusmodi quiddam, quod mihi à te cupiam diligentius exponere. Nam speculo illo tuo hæreticorum (tertium enim li-

brum de vera iustificatione nondum legi, eisdem, de quibus
angoribus animi impeditus) possum tibi confirmare, nihil
vnquam nec cruditius legisse, nec quod cum singulari etiam
que doctrina, plus etiam prudentia & verae religionis com-
mune habeat. Vale, & nos dilige. XIII. Calend. Iunij, M.D. XII.
Carpentoracii.

XIII

IAC. SADOL. S. R. E. CARD. AM-
brosio Catharino Polito, S. P. D.

VT primum orium & tempus scribendi nactus sum, duxi
referendum eis literis, quas ego abs te superioribus diebus
mihi iucundissimas accepi. Atque eo magis duxi, quod cum legis-
sem iterum tuum de perfecta iustificatione librum: atque eodem
ferme tempore binæ ad me ab Vrbe essent allatae schedæ, in quibus
erant perscripta capita, de quibus in contentu Ratisbonensi
inter Theologos nostros & aduersarios conuenisse dicebatur: fa-
cile intellexi tuam sententiam, ab illiusmodi concordia discrepare.
Qua in re mea semper opinio tuae rationi, quæ in scriptis tuis
sefe ostendit, suffragata est. Nunquam enim mihi persuaderi po-
tuit, fidem solam per se sine operibus bonis ad adipiscendum ro-
gnum Dei idoneam censerì debere. Tu videlicet & doctius & re-
plicatius ista disceptas. Sed mihi tecum eadem rei summa est, ut
iudicem, ad veram iustificationem fidem cum operibus contra-
ctam esse oportere. Et scripseram quidem ipse quoque ad Vrbe
quid mihi sentiendum in hac causa esse videbatur: cuius mee
pagellæ misissem ad te exemplum, ni omnia in tuo libro maiò
diligentius enodata declarataq; reperissem: qui liber mihi minime
sic probatus est. Misit autem earum exempla pagellarum, quæ ad
me ex Vrbe perlatae sunt: ut videres, & animaduertes, eoque ca-
concordia Christianæ rei utilis & salutaris haberi deberet. Ve-
rùm tu hæc considerabis diligentius. Ego tuam de prouidentia &
prædestinatione lucubratione summopere expecto: spero enim
haufurum me inde nitidissimas aquas, quibus mea diuturna se-
tis, & illarum rerum audivitas cognoscendi, summa mea cum vo-
luptate aliquando expleatur. Tu, quaeso, da operam, ut illam pri-
mo quoq; tempore accipiamus: quod facile tibi erit factu, pro-
pterea quod inter bibliopolas Lugdunenses & Parisienses fre-
quens est harum rerum commercium. Ego ut scripsi ad te antea,
à literis aliquandiu fertatus fui, & nunc æstiuis caloribus impedi-
dior, quo minus (quemadmodum vellem) ad earum consuetu-
dinem referam: quod tamē paulò post videor esse facturus. Tu
quod Lugduni commorari annū hunc statueris, mihi valde gra-
tum.

omnibus nobis existimandum, Deum in fensum delictis nostris
 repositentemq; a nobis scelorum & peccatorum penas, quae
 ad summum intelligat esse perducta, supremam iam decreta
 de incertu nostro fecisse. Quapropter occurrere illius iracundiae
 nos oportet, & precibus atque operibus quae vera humilitate
 nobis, vera religione, vera penitentia veterum malefactorum
 nouaque inuentis vitae integritate & iustitia proficiscimus
 auertere vindicantis feneritatem, cuius lenitatem toleramus
 ramdiu despeximus. Hoc enim si egerimus, & confugerimus ad
 ipsius misericordiam, gemitusque eos ediderimus, quos acer pe-
 catorum dolor a nobis expresserit: haeretur ipse, & ut bonus est
 nitè, ac misericors, conuerteret ab ira sua, simulac nos conuictos
 à peccato senferit. Quo nobis reconciliato atque placato, cessan-
 t bunt continuè ista quae nos domi forisque perturbant, non so-
 lum hostilis arma crudelitatis, sed etiam venena domesticè per-
 fidiae. Verùm hæc reconciliatio nullo alio profus pacto vitueta
 & integra commodè fieri potest, nisi generalis concilij quodam
 quasi feriendo scedere sanciat. Nam si vniuscuiusque arbitrio
 (id quod serè nunc fit) suae vitae correctio permittatur: primum
 haud ita multi sunt, qui sua sponte moueantur ad pietatis
 que viuendum. Deinde, quàm multos esse existimamus, qui in-
 rectum nesciant: quàm multos, qui in hoc vitiorum regno, quae
 nostra hac ætate plurimum pollent vigentque multa libere
 rentur licere, quae tamen improbanda & reprehendenda sunt.
 De quibus etsi possunt à sacris literis, & earum gnatis ac peritis
 doctoribus admoneri: tamen in hoc penè communi generis hu-
 mani ad vitia consensu, obstrepit bonis & veris admonitionibus
 mala consuetudo, magisq; plerique mores suos ex prauis eorum
 qui praesunt moribus, quam ex eorundem proba oratione effu-
 gunt: cum praesertim seuera lex nulla sit, quae homines à delin-
 quendo coerceat. Quanquam non desunt quidem leges seueræ,
 & graues: sed earum fidi custodes profecto desunt, delueruntque
 iamdiu: ita ut non prauis solum, & vitia ipsa consilio sciantur
 bus: sed etiam ceteris, quos bona disciplina fortasse, si esset ad-
 hibita, efficere bonos potuisset, ampla praebita sit occasio, vel il-
 lecebra potius, corruptè, inquinatèque viuendi. Quibus omni-
 bus damnis & detrimentis, diuinæque vnà aduersum nos iræ me-
 deretur sine vlla dubitatione Concilium, quod & ritè indictum
 esset, & ex fide bona ageretur. si in id non solum à Rom. Pontifi-
 ce, & a nobis, verum etiam à reliquis Christianis principibus
 conueniretur. Quod enim publicæ vilitatis causa comparatum
 est, omnium debet assensu & comprobatione sumari, praesertim
 que eorum, qui opibus & potentia antecellunt, quorum ceteros
 possit auctoritas permouere. Tale igitur si haberetur, celebrato-

mpe concilium, non dubium est, quin aspirante bene cecepta
 a Deo, hominum studiis consentientibus, misera & infelici
 gentis nostri status conditione demonstrata, facilis esset &
 primum Christiano nomine malorum emendatio: quod
 de veteres leges sanctae & salutare de integro sancirentur, &
 eorum promulgarentur: maliq; penarum & ignominiarum me-
 ritum contra Deum officia redigerentur: totaq; consentiente
 in laudem Dei, & in correctionem Christiani populi catholica
 ecclesia, multis personis, ut est ab Apostolo Paulo dictum, mul-
 tiplices preces & gratias referrentur ad summum Deum. Quod si
 hoc nobis contra fortasse Concilium non possit (video enim tem-
 pore, video difficultates) multum sit omnino de spe nostra de-
 citur. Sed tamen si qua reliqua ratio iniri queat, non tam con-
 temnenda nostra quidem nec stabilenda, quam ad tempus ali-
 quod sustinenda salutis: ea mihi in isto potissimum concilio
 videtur esse posita, cuius tu initium in tua provincia fecisti, rem-
 pte omnium pulcherrimam & Deo acceptissimam es auspiciatus.
 Scimus quanto post Christi Dei nostri aduentum ad nos, missio-
 num ab eo Apostolorum ad exterarum gentes, nulla magis re. cre-
 ditur, amplius catamq; esse Christianam & religionem & Remp.
 quam his provincialibus Episcoporum conventibus, qui per na-
 mias & provincias annuerebantur fiebant. Qui mos iam pridem
 ut cum plurimis aliis optimis & probatissimis, penitus extin-
 ctus, magis desiderare nos cogit vetera tempora, quam hodie-
 rit condere. Hunc igitur sanctissimum omnium & praeclarissi-
 mam nos, quod tu in lucem & vsum reuocare conatus es, tuaq;
 nomis & religionis exemplo, tanquam quodam altè sublato lu-
 mine, aut emendisti, aut certe in singulos dies es ostensus, qui
 tantum Christiano sacerdotio Archiepiscopi aut primates illo ho-
 nore & loco digni, & qui secus: verè tibi dicam, Hermanne opti-
 me, & honoratissime nulla mihi laus videtur cum tuo isto facto
 posse comparari. Et si non his quidem rebus & actionibus laus
 nominum queritur, sed ad Deum sunt directa huiusmodi confi-
 da: qui nos nostra merces, nostrum primum est: & cuius in
 laudo nomine quae geruntur, ea sola & recta & gloriosa sunt.
 Cuius quidem Dei immortalis & omnipotentis remunerationi
 impendit quonia sunt bona hominum opera referuata, æquum
 est, ut nos hic de illis parcius commemoremus. Venio nunc ad fa-
 ctum tuorum librum, quod tu Enchiridion appellas, cuius sum-
 matione incredulitèr delectatus. omnia enim quae pro Dei cau-
 sa, & catholice fidei ac religionis propugnacione, aduersus illius
 errores & obrectatores afferri possunt, sunt a te in eo libro ac-
 curatissime collecta: talibusque explicata cum verbis, tum sen-
 tentiis,

tentijs, vt cum summa rerum in illis diuinarum cognitione, se-
 rus planè animus, & in docendo redarguendoque singularis mo-
 destia coniuncta appareat. Quæ scribendi ratio verè Christiana
 est. Non enim tantum in verbis pietas, sed etiam in moribus in-
 edè magis requiritur: in quibus verior quoque Christi est imi-
 tatio: cui cum malediceretur, ipse nemini contra maledicere
 Proinde fit hæc aliorum propria insolentia clamare, maledicere
 conuitia iacere, & inuicem petulanter: atque vrinam ne sit quidem
 à cunctisq; potius & animi æquitas, & studium amplectende vo-
 ritalis adhibeatur. Nos sanè mansuetudinè & Christianam cha-
 ritatem teneamus, quæ à te mirificè in tuo libro retenta est. Ita
 que mihi non solum admirari & laudare doctrinam tuam, sed et-
 iam morem diligere necesse est. Es enim tu, quod hoc tempore
 rarum est, non solum scientia, sed etiam vita Christianus: quæ
 nobis imaginem præstantis & virtutis & eruditionis tue, tua scri-
 pta repræsentant. Atque hæc hæc tamen: Vnum tantum in tuo li-
 bro est, quod ego desiderarim, quodque mihi pereorantione di-
 gnum videri sit. Sum enim tacitus mecum non nihil admirans
 quod tu capite eo libri tui, in quo de sacramento penitentis ver-
 ba facis: vbi ad tertium illius membrum, quod satisfactio est, ve-
 nitur, nullam prorsus in eo mentionem purgatorij facias, cum &
 hoc maximè locus ille requirere videatur, & nos cum Catholica
 Ecclesia vnà teneamus, illa satisfactio operum non tam ad decli-
 mandas temporarias penas, quas in hac vita à nobis pro peccatis
 nostris Dei seueritas reposit, quam ad leuandas illas & mitiga-
 das, quæ in altera vita nobis purgandis proponitur, vim habeat.
 Nisi hoc fortasse tu eodem modo intelligis, in penasq; tempo-
 rarias etiam eas includis, quæ subeuntur in purgatorio igne. E-
 ciam temporarium, quicquid non est æternum. Veruntamen (vt
 mihi videtur) oportuit in eo loco aliquam purgatorij fieri men-
 tionem: ne aduersariis in hac re fidem Catholicæ Ecclesiæ impu-
 gnantibus, quasi quodam silentio victoria traderetur: qui inuicem
 certè & sine ratione infimulant Ecclesiam. Nam si remissa nobis
 culpa à misericorde Deo, pena tamen aliqua restat, quæ soluen-
 da sit, vt tu quoq; piè religioseq; confirmas: non potest huiusmo-
 di pena ex his tantum huius vitæ temporalibus incommodis ce-
 feri. Primum quia hæc incommoda Christianis hominibus non
 semper mala sunt, sed habent plerunq; virtutis in se & patientiæ
 exercitationem: vt sæpe à Paulo repetitum legimus, sæpiusque
 bonis inferuntur à Deo, quàm malis. Siquidem oportet Chris-
 tianos multos in hoc pati seculo, vt confirmet erga se promi-
 siones Dei, quemadmodum scripturæ sacræ multis in locis testifi-
 cant. Deinde multi, qui graui & improba multa admiserunt, post-
 quam redierunt ad cor, & ex penitentia in gratiam sunt restituti,

penas tamen hæc in hac vita effugerunt: in quo esset quædam
 quædam infirmitas summi iudicis, si nullas usquam hi soluerent pec-
 catorum penas, & nimirum nisi penæ in purgatorio abeundi-
 tas ex hac vita, quanquam à culpa absolutis, sint propitæ,
 (ut necesse patet appellandæ sunt, quæ non puniunt, sed purgant)
 voluerit vacillare Dei severitas, & iustitia: cuius ratio reddi ido-
 nea nulla potest, quam obrem ex eodem scelere hic in hac vita à
 Deo peccator, ille impunitus evadat: nisi, quod & impium est
 esse de Deo cogitare, & in purgatorio æqua sit omnium compen-
 satio. Deinde, cuius esset erroris accelerare sibi quempiam præ-
 sentis corporis incommoda, ut futura in hac eadem vita deuita-
 ter miserare, algere, sudare, bona sua elargiri: ut paupertatem
 largiretur, ærumnam, ut vigiliam, ut famem, præ-
 sentem que fortitan non essent euentura, sicut non omnibus
 peccatoribus, eueniunt? Non cohærent ista, si effugienda
 sunt huius tantùm vitæ temporalium penarum causa penas
 nullas nobis in satisfactione, voluntarias adscisceremus. Sed
 hæc opera satisfactionis suscipiuntur omnia, primùm obedi-
 entia de humilitatis causâ: Deo enim & sacerdoti sic præcipienti
 obtemperamus: deinde, ut aliquo nostri hinc corporis incom-
 modo care tollamus omnino, si fortè datum sit, aut certè mi-
 nus minus vitæ purgatorias penas: earum que aut magni-
 tudinem, aut longinquitatem contrahamus. Quæ potior mihi
 ratio est sententia Ecclesiæ semper visa est, quare nobis sacerdos
 iudicis peccata nostra, opera illa satisfactoria post absolutio-
 nem imperet: quæ erit valent, aptaque sunt ad nos in bono mo-
 re utique pieque agendi, magis confirmandos, quod & confi-
 rentur vna, cumque Ecclesiasticis cæteris doctoribus sen-
 tentiam id potissimum in illis spectatum est, ut quoad possu-
 erit, post extremum diem, semper abundante erga nos Dei mi-
 sericordia, aut nulla aut leuissima purgatorij ignis cruciamenta per-
 ferant, cum eorum iam nonnullam in hac vita eiusmodi operi-
 bus præstitimus partem. Hæc habui Antistes optime & præstantif-
 simæ, quæ tibi à me putarem literis esse declaranda: qui & exi-
 mitis tuis virtutibus mirabiliter faueo, omnique tibi cultu & be-
 neuolentia sum deditus, & in qua re aliquid à te prætermisum
 peccatum, arguente de eotum & liberè loquendum arbitror. Tu
 à mecum erga dignitatem tuam studium amoremque singularera
 partem tuam me voluntate exceperis: efficiam profectò, occasione
 præstata, ut neminem tui amantiorem quam me facillè repe-
 rias. Vale. Carpentoracti, III. Calend. Decembris,
 M. D. XLI.

XV.

IAC. SADOLETVS CARDINALIS
Ioanni Hurtado Mendoza S. P. D.

IACOBYs, & Martinus Monachi Hispani, duo (quantum ego ex breui cum illis sermone perspicere potui) religiosissimi, & egregie prudentes, cum a superiore vsque India in nostras regiones, ad eundem conuentus causam, qui ipsorum ordo in Italia indictus est, se conferrent: mandatum sibi ab te esset exierunt, vt hac haberent iter, mihi que salutem tuis verbis dicerent, & de tua erga me insigni beneuolentia narrarent: quam quidem non solum ex eorum sermonibus testimonioque cognoui, sed ex tuo erudito & perleganti carmine, quod ad me misisti, aliquando etiam luculentius. Vidi enim, & perspexi ex ipso poemate tuo, & quam ingenio vales, quamque sis liberalibus artibus instructus, & quantum me, quantum tibi de facie minime cognitum, diligas. Quorum alterum facit, vt tu & mea, & omnium beneuolentia dignissimus merito iudicere: de altero ego tibi antea habeo magnas gratias. Non enim mediocrem animi voluptatem capio, cum sentio, me a tali viro, qualis es tu, & probari, & diligere. Quod si me non indignum his studiis, quibus vterque nostrum deditus est, existimas: debes hoc tibi persuasissimum habere, me non concessurum tibi esse, vt in amando sis superior: sed quod & communis humanitas, & mea natura imprimis postulat, & omnia me facturum, si oblata fuerit occasio, quam obrem tu de me erga te voluntate non minora indicia habere possis, quam ego habeo de tua. Quare, quod iidem Monachi mihi exposuerunt, cupere te quandam tuam lucubrationem a me perlegi, & meum de ea iudicium tibi indicari: vtinam quidem aptus sim ad id prestandum quod tu requiris. Sed certe quicquid in me est vel ingenii, vel facultatis: ethi est exiguum, tamen ita tibi totum promptum & paratum est, vt eius ad tuum omne arbitrium reuocandi, & quocumque libuerit tibi, conuertendi, summam habeas potestatem. Hunc ego animum cum nobilitati debeo & praestanti virtuti tuae, tum ipsi praecipue amori, quo iam tibi in perpetuum sum deuinctus. Vale. Carpentoracii, X V I I.

Calend. Aprilis, M. D. XLI.

IACO-